

RÓMSKA MENŠINA A KRIMINALITA NA SLOVENSKU*

KLAUDIA MARCZYOVÁ, MARIÁN PIVÁČEK

Abstract: **The Roma Minority and Criminality in the Slovak Republic**

Fundamental rights and freedoms of national minorities and ethnic groups still have their place in society. This also relates to the status of the Roma minority. One of the issues debated in Slovakia is the criminality of members of that minority. This article deals with the broader context of the debate and discusses the specifics of the Roma minority and the causes of unwanted phenomena, such as unemployment, social status, low educational level, etc. It is the goal of each society to eliminate crime by action in a number of fields. In this article we mainly point at several measures of prevention, including preventive police activities, a project of Roma specialists in Slovakia and the project of Roma civil patrols.

Key words: national minorities, Roma minority, criminality, prevention, police, Roma civil patrols

Kľúčové slová: národnostné menšiny, rómska menšina, kriminalita, prevencia, polícia, rómske občianske hliadky

Postavenie národnostných menšín, s dôrazom na realizáciu ich základných práv a slobôd, je stále aktuálnou otázkou, a často sa s tým spájajú viaceré problémové oblasti. V každej ľudskej spoločnosti, bez ohľadu na jej homogénnosť, resp. heterogénnosť, existujú menšinové skupiny, ktoré si vyžadujú osobitnú pozornosť a zaobchádzanie, pretože ich sociálne a kultúrne charakteristiky, fyzický vzhľad, či iný štýl života ich odlišujú od majoritnej skupiny a môžu tak spôsobovať nerovnocenné postavenie. Sú to národnostné menšiny, ktoré si v rámci moderného európskeho štátu vyžadujú osobitnú pozornosť z politického hľadiska, keďže ich vzťah k štátu, v ktorom žijú, je osobitý.

Dnešný obraz národnostného zloženia obyvateľstva Slovenskej republiky je výsledkom pomerne dlhodobého a zložitého historického vývoja. Samotný priebeh bol ovplyvnený viacerými faktormi a to ekonomickými, sociálnymi, kultúrnymi alebo demografickými. Migračné pohyby a kolonizácie rôznych národov, ktoré v priebehu histórie prechádzali naprieč Európou, zanechali svoje výrazné stopy nielen v osídľovaní krajiny, charaktere jej hospodárskeho a kultúrneho rozvoja, ale bezpochyby i vo vývoji etnickej štruktúry obyvateľstva Slovenska.¹ V poslednom období sme svedkami

* Príspevok je spracovaný aj v kontexte riešenej VVÚ č. 204/2014 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave.

¹ PODOLÁK, P.: *Národnostné menšiny v Slovenskej republike z hľadiska demografického vývoja*. Martin, 1998, s. 7.

rôznych diskusií na úrovni odbornej, ako aj na rokovaníach politických strán a hnutí, ale aj laickej verejnosti, ktoré sa venujú postaveniu a ochrane národnostných menšín a etnických skupín v Slovenskej republike. Na riešenie tejto problematiky má každý viacnárrodný štát svoje špecifiká, ktoré sú dané a podmienené jeho historickým vývinom, štruktúrou národnostného zloženia a samozrejme i právnym poriadkom. Uplatňovanie základných práv a slobôd sa uskutočňuje na základe určitých subjektívnych i objektívnych, najmä legislatívnych, spoločenských ale i ekonomických, sociálnych, vnútropolitických a taktiež medzinárodnopolitických podmienok.² Na Slovensku žije okrem väčšinového majoritného národa i niekoľko národnostných menšín a etnických skupín (vládou uznaných 13 národnostných menšín). Podľa posledného sčítania obyvateľstva v Slovenskej republike, zistené údaje dokazujú, že patríme k viacnárrodným štátom v Európe, pričom každá z prítomných národnostných menšín³ a etnických skupín si chce zachovať svoju národnú, kultúrnu a jazykovú identitu.⁴ Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky 1. 1. 1993, prijatím Ústavy Slovenskej republiky, zabezpečila sa na našom území príslušníkom národnostných menšín a etnických skupín ústavnoprávna úprava, ochrana a garancie všetkých základných práv a slobôd.

Jednou z najpočetnejších menšín v Slovenskej republike je rómska menšina. Rómska menšina má zároveň hlboké korene na území dnešného Slovenska, a ako bolo uvedené aj táto menšina sa vyznačuje istými charakteristickými črtami, špecifickými aspektmi v jednotlivých oblastiach, vrátane oblastí kriminality. Kriminalita Rómov sa prejavuje v troch rovinách, a to ako kriminalita Rómov voči ostatnej spoločnosti, kriminalita vo vnútri komunity a treťou rovinou je tá, kde sú Rómovia obeťami trestných činov,⁵ teda kriminalita voči Rómom. V príspevku ďalej upriamujeme pozornosť na jednu z uvedených rovin, a to na kriminalitu páchanú Rómami, príčiny, ktoré ju spôsobujú, ale zámerom je priblížiť riešenia, ktoré ju eliminujú v podmienkach SR.

Za jeden z tradičných koreňov rómskej kriminality možno považovať „tradičnú rómsku kultúru“. V tradičnej rómskej kultúre je samotný jedinec – člen rodiny pevne spútaný rodinnými väzbami. Samotná identita sa tu nechápe ako nezávislosť jedinca, ale ako určitá pozícia v rámci rodiny. V ponímaní rómskej osady za svoje činy jedinec nezodpovedá. Zodpovedná je rodina ako celok. Kolektívna identita tu výrazne prevláda nad individuálnou a to umožňuje, že je možné jednotlivých členov rodiny medzi sebou zamieňať.⁶ V praxi to znamená, že keď sa jednotlivec dopustí nejakého protiprávneho konania, rodina, prípadne autorita v rodine určia, kto za takýto čin ponese zodpovednosť. Každý člen rodiny musí byť jednoducho pripravený prevziať na seba dôsledky

² PRUSÁK, J.: Základné práva a slobody a udelenie amnestie. In Ľudské práva a právny status na prelome tisícročí. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 27.–29. apríla 1999 v Piešťanoch. Bratislava, 1999, s. 28.

³ V Slovenskej republike žijú podľa posledného sčítania ľuď v roku 2011 príslušníci nasledovných národnostných menšín: maďarská 8,5 %, rómska 2 %, česká 0,6 %, rusínska 0,6 %, ukrajinská 0,1 %, nemecká 0,1 %, poľská 0,1 %, moravská, ostatné národnosti 0,2 % a národnosti nezistené 7,0 %. Zdroj: <http://www.statistics.sk>.

⁴ CHOVANEC, J. – MAMOJKA, M. – PALÚŠ, I. – ZACHOVÁ, A.: Základné ľudské a občianske práva a slobody v Slovenskej republike. Bratislava, 2013, s. 109.

⁵ ŠURYOVÁ, E.: Rómovia a kriminalita. Bratislava: Sociológia, 2001, s. 33.

⁶ JAKOUBEK, M.: Rómska kriminalita – špecifiká, príčiny, souvislost. *Anthropologia Integra*, č. 3/2012, s. 41.

trestného alebo asociálneho chovania. Rodinu v rómskych osadách teda „nie je možné chápať ako zoskupenie jednotlivcov, ale ako celok, ktorý voči svojmu okoliu vystupuje jednotne“.⁷

Celá problematika hodnôt a noriem, ktoré sú uznávané v rómskej kultúre je poznamenaná faktom, že mravné hodnoty sú vyžadované len vo vzťahu k rodinným príslušníkom a nie už k ostatným rodinám, iným rómskym skupinám alebo k príslušníkom majoritného obyvateľstva. Pravidlá rodiny platia len voči rodine. Voči ostatným je prijateľné klamať, prípadne ich okradnúť. V zásade platí, že keď Róm ukradne niečo inému Rómovi z inej rodiny alebo osobe nerómskeho pôvodu, pokladá sa to za chvályhodný čin.

Na trestnú činnosť Rómov vplýva viac faktorov, na ktoré je potrebné poukázať. Príčiny rómskej kriminality sú rôzne. Medzi hlavnú príčinu zaraďujú odborníci na túto problematiku *nezamestnanosť*. Tá má celkový vplyv na rómsku rodinu, pričom rodina je považovaná za základnú spoločenskú jednotku. Samotná nezamestnanosť vedie predovšetkým k nedostatku finančných prostriedkov pre živobytie, od čoho sa odvodzuje chudoba a frustrácia nezamestnaných osôb. Vysoká a v drvivej väčšine dlhodobá nezamestnanosť, nedostatok práce a nadbytok voľného času vedie Rómov k páchaniu trestnej činnosti, ktorá je niekedy jediným príjmom rodiny.⁸ Ďalšou príčinou rómskej kriminality je *nedostatok mravného cítenia a skoro žiadny rešpekt pred zákonom*. Mentalita a spôsob života ich predurčuje k tomu, že sú ľahostajní a vo väčšine prípadoch aj neochotní dodržiavať a naplňať právne normy. Tento stav treba chápať v historickom kontexte ich spôsobu života. Spoločnosť im nanútila životný štýl, na ktorý neboli zvyknutí. Rómom bolo zakázané kočovať z miesta na miesto a museli sa usadiť. Tento stav sa odzrkadlil v ďalších príčinách kriminality Rómov ako sú demoralizujúce prostredie, alkoholizmus, trestná činnosť v rodine a nízka vzdelanostná úroveň. Demoralizujúce prostredie môžeme zaradiť medzi hlavné príčiny, ktoré majú vplyv najmä na delikvenciu rómskych detí.⁹ K hlavným faktorom, ktoré vplývajú na samotnú delikvenciu sú podmienky života, v akých sa nachádzajú a vyrastajú rómske deti. Jedným z ukazovateľov je kvalita bývania rómskych detí. Rómovia prebývajú v prevážnej miere v segregovaných rómskych osadách na okraji obcí alebo miest, kde žijú v nevyhovujúcich podmienkach v zdevastovaných obydliach, prípadne chatrčiach a kde sú veľa krát nútení postarať sa sami o seba. Nie veľmi šťastným riešením sa ukázalo i „bezhlavé“ sťahovanie rómskych rodín do panelákových sídlisk v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch, keď sa vytvorili sídliska ako napr. Luník IX, kde v jednom byte žije viac generácií jednej rodiny a kde sa oceňuje materiálny prínos do rodiny bez zdôrazňovania kriminality ako protispoločenského javu. Koncentrácia Rómov v týchto komunitách tvorí jeden z významných faktorov, ktorý zhoršuje ich sociálne postavenie, zvyšuje ich náklonnosť porušovať zákony a vedie ich ku kriminálnym aktivitám.

Otázka vzdelanosti Rómov je ďalšou témou, o ktorej sa v spoločnosti hovorí taktiež v súvislosti s príčinami ich kriminality. Rómovia majú nízku vzdelanostnú úroveň. Ako

⁷ Tamtiež, s. 42.

⁸ MICHÁLEK, A.: Teoretické východiská a empirické poznatky z kriminality Rómov na Slovensku. *Politická teória a prax*, č. 3/2012, s. 84.

⁹ MIKA, J.: Kriminalita páchaná rómskou komunitou. *Zborník príspevkov z 2. Medzinárodnej vedeckej konferencie, 13.–14. Novembra 2008*. Košice, 2008, s. 265.

uvádza Mika „*je to do istej miery dôsledok ich postoja ku vzdelaniu ako hodnote*“.¹⁰ Ich životná filozofia ich predurčuje k tomu, že nedokážu, alebo nechcú pochopiť, že vzdelanie im môže napomôcť k lepšiemu postaveniu v spoločnosti, k zlepšeniu ich podmienok rodinného života a taktiež k zlepšeniu vzťahov s majoritným obyvateľstvom.

Podľa názoru obyvateľov veľmi dôležitou príčinnou kriminality rómskeho etnika je *trvalé napätie medzi majoritou a rómskou komunitou*.¹¹

Rómska kriminalita to je predovšetkým *majetková kriminalita*, ktorá je nacielená na vlastné obohatenie. S týmto druhom kriminality sa v živote Rómov počíta, je tomu tak i preto, že majetková kriminalita predstavuje určitý zdroj príjmov.¹² Najčastejšie ide predovšetkým o krádeže vlámaním do obchodov, novinových stánkov, chát, domov a pod. Obzvlášť vážny problém pri majetkovej trestnej činnosti tvoria i krádeže osobných motorových vozidiel, či krádeže vlámaním do týchto vozidiel za účelom odcudzenia rôznych cenných vecí.

Popri majetkovej trestnej činnosti sa Rómovia dopúšťajú i trestného činu *výtržníctva*, v niektorých prípadoch spojeného i s fyzickým napadnutím. V týchto prípadoch sa jedná hlavne o skratové konanie pod vplyvom alkoholu alebo drog.

Popri uvedených trestných činoch je často páchanou trestnou činnosťou u Rómov *mravnostná kriminalita*, ktorá sa u nich vyznačuje veľkou mierou latencie (vzájomné zatajovanie). Napriek tejto skutočnosti sa dá povedať, že sa jedná o najtypickejší druh kriminality Rómov, čo súvisí so skutočnosťou, že „*niektoré mravnostné trestné činy nie sú pre nich samotných porušením zákona a sú v rámci ich životného štýlu považované za normálne*“.¹³ Medzi najčastejší mravnostný trestný čin, ktorého sa Rómovia dopúšťajú patrí pohlavné zneužívanie, znásilnenie a obchod so ženami.

Veľmi závažnou sa v poslednom období javí aj problematika úžery v rómskych komunitách. Skutočnosť, že úžera sa na Slovensku vyskytuje najmä u rómskej populácie je daná hlavne tým, že Rómovia tvoria väčšinu sociálne vylúčenej populácie. Typickým rysom úžery je dlhodobá a prehlbujúca sa závislosť jednotlivcov a v niektorých prípadoch i celých rodín na službách poskytovaných úžerníkom. Dôsledkom úžery dochádza k ďalšej trestnej činnosti majetkovej a násilnej povahy, ku ktorej sú osoby donútené nedostatkom financií, ktoré postupom času nie sú schopné splácať úžerníkovi.

Jedným z faktorov ovplyvňujúcich kriminalitu Rómov je i distribúcia a konzumácia drog, s ktorou sa následne spájajú iné druhy trestnej činnosti a to kupliarstvo a nedovolené ozbrojovanie. Problematika kupliarstva a prostitúcia, ktorá sa stáva následkom kupliarstva sú okrem majetkovej trestnej činnosti najrozšírenejšou trestnou činnosťou Rómov.¹⁴

¹⁰ MIKA, J.: Kriminalita páchaná rómskou komunitou. *Zborník príspevkov z 2. Medzinárodnej vedeckej konferencie, 13.–14. Novembra 2008*. Košice, 2008, s. 266.

¹¹ Táto skutočnosť bola zistená pri výskumoch IŠSP Slovensko 2009–2010, ktoré zrealizovala Katedra sociológie FF UK v Bratislave. Výskumom bolo zistené, že až 72 % respondentov odpovedalo, že za najväčšie napätie na Slovensku považuje napätie medzi Nerómami a Rómami.

¹² UHRÍN, S.: *Eudia bez vlasti. Verejná správa*, č. 1/1999, s. 22.

¹³ MICHÁLEK, A.: Teoretické východiská a empirické poznatky z kriminality Rómov na Slovensku. *Politická teória a prax*, č. 3/2012, s. 93.

¹⁴ Tamtiež, s. 93.

Súčasnú poňatú kontrolu kriminality jednoznačne uprednostňuje jej stránku preventívnu. Cieľavedomá prevencia prináša empiricky preukázateľné hodnotnejšie a vcelku i trvalejšie výsledky, ako bývalá favorizácia represie.¹⁵ Na odstránenie tohto negatívneho javu bolo potrebné zo strany Policajného zboru zrealizovať niektoré konkrétne kroky, ktoré by viedli k eliminácii samotnej kriminality Rómov. Jednou z hlavných priorit v oblasti prevencie, týkajúcej sa marginalizovanej rómskej skupiny obyvateľstva v rámci pôsobnosti Policajného zboru je „*Pilotný projekt policajných špecialistov pre prácu s komunitami*“.¹⁶ Uvedený projekt bol realizovaný na základe uznesenia Ministra vnútra Slovenskej republiky č. 36 zo dňa 21. 4. 2006, s účinnosťou dňom 1. 1. 2007, ktorý má u verejnosti i u samotných obyvateľov najmä rómskej komunity vcelku pozitívny ohlas. V zmysle projektu je hlavnou náplňou špecialistov pre prácu v komunitách samostatná organizačná činnosť týkajúca sa usmerňovania vzájomných vzťahov medzi Policajným zborom a rómskou komunitou, vybavuje bežné písomnosti, ktoré sú spojené s rómskou komunitou, získava poznatky k páchanej trestnej činnosti a priestupkom, ktorých sa dopustili najmä občania z rómskych komunít a za týmto účelom spolupracuje s predstaviteľmi samosprávy miest, obcí, krajských úradov a okresných úradov, v pôsobnosti ktorých sa nachádzajú lokality so zvýšenou koncentráciou rómskych komunít.

Riešiť problém kriminality Rómov, bez účasti samotných obyvateľov tejto minoritnej menšiny je viac-menej nemožné, alebo prinajmenšom zložité. Z tohto dôvodu bol v rámci realizácie „*Rómskej reformy*“, ktorú začalo realizovať Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky v spolupráci so splnomocnencom vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity prijatý projekt *Rómskych občianskych hliadok*,¹⁷ od ktorého sa očakáva, že v prostredí, kde budú tieto hliadky pôsobiť, sa zníži páchanie protispoločenských činností a nastane zlepšenie vzťahov medzi Rómami a majoritou. Rómske občianske hliadky sú vytvorené na základe konkrétnych kritérií, ktoré je potrebné zväziť na základe viacročných skúseností s rómskou komunitou v konkrétnej obci. Pri stanovení normatívu obce sa zvažuje počet obyvateľov marginalizovanej rómskej komunity, miera sociálneho vylúčenia komunity, nezamestnanosť v komunite, spolunažívanie s obyvateľmi obce, problematika nakladania s komunálnym odpadom a iné.¹⁸ Medzi základné úlohy Rómskych občianskych hliadok patrí ochrana verejného poriadku, ochrana súkromného a verejného majetku, ochrana detí a mládeže pred negatívnymi javmi, ochrana životného prostredia a ochrana plynulosti a bezpečnosti cestnej premávky. Za pozitívnu v tomto projekte možno považovať skutočnosť, že členmi takýchto hliadok sú ľudia z prostredia, ktoré je, alebo môže byť problematické v danej oblasti. Člen Rómskej občianskej hliadky musí spĺňať určité kvalifikačné predpoklady, aby sa mohol uchádzať o zaradenie do hliadky, ako je napr. znalosť slovenského jazyka a taktiež sa vyžaduje „čistý“ register trestov. Nakoľko hliadky pôsobia v rómskych komunitách, jedným z vý-

¹⁵ KOSTRÍK, C.: Prognóza vývoja kriminality v SR. *Zborník z 10. Medzinárodného sympózia konaného dňa 4. 6. 2008 v rámci medzinárodného veľtrhu SECURITY 2008*. Bratislava, 2008, s. 44.

¹⁶ Od 1. mája 2015 došlo k zmene názvu na *starší referent pre prácu v komunitách*.

¹⁷ Dňa 24. 10. 2014 bol v obci Jarovnica, kde sa nachádza najväčšia Rómska komunita, spustený projekt Rómskych občianskych hliadok v marginalizovaných rómskych komunitách, za účelom zníženia páchania protispoločenských konaní, udržanie verejného poriadku a štandardnej kvality životného prostredia.

¹⁸ Rómske občianske hliadky v marginalizovaných rómskych komunitách (Metodická príručka pre miestne samosprávy), 2013, s. 4.

berových kritérií je aj znalosť rómskeho jazyka a akceptácia členov hliadok zo strany obyvateľov komunity.

Aj napriek uvedenému, relatívne vysokej miere kriminality na Slovensku, často spájanej s príslušníkmi rómskej menšiny, môžeme pre zaujímavosť poukázať na skutočnosť, že nie je jednoznačné, že v lokalitách, v ktorých je zaznamenaný vyšší počet obyvateľov – Rómov, musí byť adekvátne tomu vyššia miera kriminality, ako v iných „nerómskych“ obciach. Aj na základe uverejnených štatistík Prezídia Policajného zboru – v januári v roku 2015, ktoré zverejnilo podrobné štatistiky trestnej činnosti za rok 2014 spolu s „Mapou kriminality“, a ktorá zachytáva rizikové lokality v Slovenskej republike bolo podľa oficiálnych údajov za minulý rok zistených 81 245¹⁹ trestných činov. A podľa zverejnenej mapy kriminality môžeme skonštatovať, že v okresoch, v ktorých sa nachádzajú rómske komunity vo väčšom počte, nebol počet zistených trestných činov zaznamenaný v takej miere ako v okresoch, kde je podiel rómskej menšiny menší.

Naďalej však problematika kriminality, a kriminality vo vzťahu k príslušníkom rómskej menšiny zostáva pádnou oblasťou, ktorá vyžaduje komplexné riešenie zo strany viacerých subjektov, uskutočnení opatrení vo viacerých rovinách, i keď je snahou štátu riešiť túto závažnú otázku, ako naznačujú konkrétne kroky, prezentované aj v príspevku. Ale aj napriek uvedeným opatreniam, stotožňujeme sa s tvrdením autorov, ktorí k problému kriminality, i keď v súvislosti s inou formou kriminality, konštatujú, že „hoci sa kontrole kriminality venuje stále väčšia pozornosť, uspokojivé výsledky sú skôr perspektívou než aktuálnou realitou“.²⁰ Kriminalita je nežiadúcim javom každej spoločnosti, ale žiaľ, je sprievodným a znepokojujúcim fenoménom každodenného života už od nepamäti.

Autoři:

doc. JUDr. Klaudia Marczyová, Ph.D.,
Akadémia Policajného zboru v Bratislavě,
klaudia.marczyova@minv.sk
Mgr. Marián Piváček,
Akadémia Policajného zboru v Bratislavě,
marian.pivacek@minv.sk

---

¹⁹ Oficiálny údaj o počte zistených trestných činov zverejnil Prezident Policajného zboru na tlačovej konferencii dňa 20. januára 2015, na ktorej zhodnotil výsledky práce Policajného zboru za rok 2014.

²⁰ KURILOVSKÁ, L. – ŠIŠULÁK, S.: Príčiny a podmienky páchania trestnej činnosti príslušníkmi Policajného zboru. *Policajná teória a prax*, č. 2/2013, s. 95.